

Sygn.akt III AUa 775/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Teresa Suchcicka (spr.)

Sędziowie: SA Sławomir Bagiński

SA Bożena Szponar - Jarocka

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 20 lutego 2019 r. w B.

sprawy z odwołania S. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o wysokość świadczenia

na skutek apelacji wnioskodawczyni S. K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 września 2018 r. sygn. akt V U 440/18

I. oddala apelację;

II. zasądza od S. K. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

SSA Bożena Szponar - Jarocka SSA Teresa Suchcicka SSA Sławomir Bagiński

Sygn. akt III AUa 775/18

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z 21 marca 2018 r., wydaną na podstawie przepisów Ustawy z 17 grudnia 1998 r. emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1383), odmówił S. K. prawa do przeliczenia emerytury.

Odwołanie od tej decyzji złożyła S. K., wskazując, że w tabeli obliczenia wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego ubezpieczenia nie są ujęte okresy, o które wnioskowała. Wniosła o ponowne obliczenie świadczenia emerytalno-rentowego.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z 18 września 2018 r. oddalił odwołanie (pkt I) oraz zasądził od S. K. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II).

Sąd Okręgowy ustalił, że S. K. urodziła się (...) Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzją z 26 marca 2014 r. przyznał odwołującej emeryturę rolniczą od 18 marca 2014 r. Decyzją z 20 grudnia 2017 r. o ponownym ustaleniu wysokości emerytury rolniczej Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego przeliczył z urzędu emeryturę rolniczą od 1 stycznia 2018 r., wskazując, że do wypłaty przysługuje emerytura rolnicza w kwocie 903,25 zł miesięcznie. Decyzją z 26 lutego 2018 r. ZUS przyznał S. K. emeryturę od 20 stycznia 2018 r. na podstawie art. 26 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w kwocie 767,41 zł po waloryzacji. Zaskarżoną decyzją z 21 marca 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. po rozpatrzeniu wniosku z 7 marca 2018 r. odmówił S. K. prawa do przeliczenia emerytury.

Sąd stwierdził, że odwołującej, jako ubezpieczonej urodzonej po 31 grudnia 1948 r., przyznano emeryturę na podstawie zasad określonych w art. 26 i art. 25 Ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sąd przywołał treść tych przepisów i art. 26a ustawy, a następnie odwołał się do art. 174 ust. 2 tej ustawy, który określa sposób ustalenia kapitału początkowego. Sąd podniósł, że zgodnie z art. 174 ust. 2 nie ma podstawy prawnej, która uzasadniałaby żądanie uwzględnienia okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przy ustalaniu kapitału początkowego. Instytucja kapitału początkowego została wprowadzona ustawą z 17 grudnia 1998 r. i jest ona związana z odmiennymi od dotychczasowych zasadami ustalania emerytury, którą oblicza się na podstawie sumy składek zgromadzonych na indywidualnym koncie emerytalnym w całym okresie ubezpieczenia (art. 25 ust. 1). Zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy emerytalnej dla osób objętych nowymi zasadami obliczania emerytur, które podlegały ubezpieczeniu przed wejściem w życie ustawy, kiedy nie było jeszcze obowiązku ewidencjonowania składek na indywidualnych kontach, ustala się kapitał początkowy. Kapitał ten ustala się według zasad określonych w art. 174 ustawy, który modyfikuje w stosunku do zasad ogólnych reguły ustalania podstawy wymiaru oraz liczby okresów składkowych i nieskładkowych. I tak, na podstawie art. 174 ust. 2 do stażu ubezpieczeniowego przyjmuje się okresy składkowe wymienione w art. 6 i nieskładkowe wymienione w art. 7. Jest to niewątpliwie zawężenie w stosunku do zasad ogólnych, gdyż do obliczania emerytury na podstawie art. 53, oprócz okresów wymienionych w art. 6 i 7, uwzględnia się pod pewnymi warunkami wymienione w art. 10 ust. 1 ustawy okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników i okresy z nimi zrównane. Natomiast art. 174 ust. 2 nie wymienia tych okresów (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11 stycznia 2005 r., I UK 135/04). Możliwość uznania, że wskazany okres wpływa na wysokość tak ustalonej hipotetycznej emerytury na dzień 1 stycznia 1999 r. istnieje więc tylko wtedy, gdy okres ten można zakwalifikować do jednego z okresów wymienionych w art. 6 i 7 ustawy. Katalog z art. 174 ust. 2 ustawy ma charakter zamknięty w tym sensie, że okresy w nim nieprzewidziane nie mogą zostać uwzględnione (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 11 października 2012 r., III AUa 417/12; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 11 marca 2005 r., III AUa 1380/04).

Sąd podkreślił, że zgodnie z dokumentacją zawartą w aktach emerytalnych okresy działalności gospodarczej od 1 listopada 1987 r. do 30 listopada 1988 r. i od 1 stycznia 1992 r. do 31 sierpnia 1992 r. zostały uwzględnione do ustalenia kapitału początkowego, wbrew dywagacjom odwołującej. Został również uwzględniony okres sprawowania opieki nad dziećmi, ale w wymiarze 3 lat, 1 miesiąca i 28 dni, a nie w wymiarze 48 miesięcy, jak tego domagała się odwołująca. Sąd zaznaczył, że organ rentowy zalicza okresy sprawowania opieki nad dziećmi w faktycznym wymiarze i nie ma takiego zastrzeżenia, że miałyby być to okres 48 miesięcy, na który wskazywała S. K. na rozprawie 3 lipca 2018 r.

Sąd Okręgowy stwierdził, że do obliczenia kapitału początkowego w decyzji z 23 lutego 2018 r. organ rentowy zasadnie przyjął okresy składkowe w wymiarze 7 lat, 10 miesięcy i 10 dni i okresy sprawowania opieki nad dziećmi w wymiarze 3 lata, 1 miesiąca i 28 dni. Podstawę wymiaru ustalono przy uwzględnieniu wynagrodzeń z 10 lat kalendarzowych tj. z okresu od 1 stycznia 1980 r. do 31 grudnia 1989 r. Wskaźnik wysokości wymiaru wyniósł 52,11%. Do obliczenia wysokości przyjęto kwoty podstawy wymiaru składki wynikające z zaświadczenia Oddziału ZUS w O. z 10 września 2003 r. za 1987 r. – 42 000 zł i za 1988 r. – 297 000 zł. Okres od 14 czerwca 1985 r. do 31 grudnia 1985 r. był okresem, w którym odwołująca przebywała na urlopie bezpłatnym, dlatego nie został on uwzględniony do wartości kapitału początkowego.

Sąd uznał, że po wydaniu decyzji z 21 marca 2018 r. S. K. nie złożyła żadnych nowych dowodów i nie ujawniła nowych okoliczności, które istniały przed wydaniem tej decyzji i mają wpływ na decyzję organu rentowego. Nie zachodziła również sytuacja z art. 26a ustawy emerytalnej, pozwalająca na zwiększeniu wysokości emerytury o okres opłacania składek na Fundusz Emerytalny (...), Fundusz Ubezpieczenia Społecznego (...) i ubezpieczenie emerytalno-rentowe, ponieważ odwołująca ma ustalone prawo do emerytury na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Mając powyższe na uwadze Sąd orzekł na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., a o kosztach orzekł zgodnie z art. 98 i art. 99 k.p.c. w zw. § 9 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 265).

S. K. złożyła apelację od wyroku Sądu Okręgowego. Zaskarżyła wyrok w całości i zarzuciła:

1. naruszenie normy prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez nieodniesienie się przez Sąd przy ocenie zgromadzonego materiału dowodowego do podniesionego przez nią ustnie do protokołu na rozprawie zarzutu błędnego wyliczenia przez organ rentowy wskaźnika podstawy wymiaru kapitału początkowego,
2. naruszenia normy prawa materialnego, tj. art. 16 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1270) poprzez jego błędne zastosowanie, tzn. przyjęcie, że podstawą wymiaru obliczenia kapitału początkowego jest okres od 1 stycznia 1980 r. do 31 grudnia 1989 r.

Wskazując na te zarzuty odwołująca wniosła o zmianę wyroku Sądu Okręgowego poprzez uwzględnienie odwołania w ten sposób, że przy obliczeniu wskaźnika podstawy wymiaru kapitału początkowego nie będzie brany pod uwagę rok 1989. W zakresie wniosków ewentualnych odwołująca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Domagała się też zasądzenia od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania za pierwszą i drugą instancję. Na rozprawie 20 lutego 2019 r. odwołująca wskazała, że nie kwestionuje okresu prowadzenia działalności gospodarczej i okresu korzystania z urlopów wychowawczych. Zarzuciła, że organ rentowy nie przyjął najkorzystniejszych lat do obliczenia kapitału początkowego. Organ rentowy obliczył jej kapitał początkowy z 10 kolejnych lat, ale jej zdaniem powinien obliczyć kapitał początkowy z 9 lat, ponieważ w ostatnim (10) roku nie osiągała ona przychodów. Ponadto jej zdaniem 9 rok nie powinien być ujęty w kapitale początkowym w całości, ponieważ otrzymywała zarobki tylko do listopada. Z tego względu odwołująca domagała się obliczenia kapitału początkowego z faktycznego okresu, w którym osiągała zarobki.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

W rozpoznawanej sprawie spór dotyczył tego, czy zaskarżoną decyzją z 21 marca 2018 r. organ rentowy zasadnie odmówił S. K. prawa do przeliczenia emerytury, w szczególności zaś koncentrował się na wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego. Kapitał ten został obliczony w decyzji z 23 lutego 2018 r. Do obliczenia podstawy wymiaru kapitału początkowego oraz obliczenia wskaźnika wysokości tej podstawy przyjęto przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z 10 kolejnych lat kalendarzowych, tj. od 1 stycznia 1980 r. do 31 grudnia 1989 r., a tak ustalony wskaźnik wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego wyniósł 52,11%.

W odwołaniu od obecnie zaskarżonej decyzji z 21 marca 2018 r., którą organ rentowy odmówił S. K. prawa do przeliczenia emerytury, odwołująca domagała się uwzględnienia przy obliczeniu kapitału początkowego okresów prowadzenia działalności gospodarczej od 1 listopada 1987 r. do 30 listopada 1988 r. i od 1 stycznia 1992 r. do 31 sierpnia 1992 r. oraz okresów korzystania z urlopów wychowawczych. Sąd Okręgowy odniósł się do tych żądań. Podkreślił, że żądane okresy prowadzenia działalności gospodarczej zostały uwzględnione przez organ rentowy przy obliczeniu kapitału początkowego, oraz wyjaśnił dlaczego okres korzystania z urlopu wychowawczego został uwzględniony jedynie w wymiarze 3 lat, 1 miesiąca i 28 dni. Na etapie postępowania apelacyjnego S. K. nie zgłaszała zarzutów w tym zakresie. Stwierdziła, że organ rentowy nie przyjął najkorzystniejszych lat do obliczenia kapitału początkowego. Domagała się obliczenia wskaźnika podstawy wymiaru składek z 9 lat, w których osiągała zarobki, a

nie z okresu kolejnych 10 lat kalendarzowych. Jej zdaniem przy obliczaniu wysokości wskaźnika podstawy wymiaru kapitału początkowego nie powinien być brany pod uwagę rok 1989, ponieważ wówczas nie osiągała ona przychodów, a z kolei rok 1988 powinien zostać uwzględniony jedynie do listopada, ponieważ do tego miesiąca odwołująca otrzymywała zarobki. Według odwołującej, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego powinien być obliczony wyłącznie z tych miesięcy w latach 1980-1989, w których osiągnęła ona przychód, a następnie tak ustalona wartość podstawy wymiaru składek powinna być podzielona przez liczbę lat i miesięcy, w których faktycznie osiągnęła ona przychód.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, żądanie odwołującej obliczenia kapitału początkowego z innych lat niż te, z których kapitał ten został obliczony, odwołująca powinna zgłosić organowi rentowemu w odrębnym wniosku. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zakres postępowania wyznacza treść zaskarżonej decyzji. Powyższe stanowisko poparte jest utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (por. postanowienia z dnia 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09, LEX nr 583831 i z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601 oraz wyrok z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210, wyrok z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie II UK 360/10, LEX 901610). W sprawie ma to znaczenie o tyle, że dopiero w postępowaniu apelacyjnym wnioskodawczyni zawarła żądanie w zakresie innego sposobu obliczenia kapitału początkowego z lat 1980-1989.

Przypomnieć należy, że zasady obliczenia kapitału początkowego reguluje art. 174 Ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm., zwanej dalej „ustawą emerytalną”). Zgodnie z tym przepisem kapitał początkowy ustala się na zasadach określonych w art. 53, z uwzględnieniem ust. 2-12 (art. 174 ust. 1). Przy ustalaniu kapitału początkowego przyjmuje się przebyte przed dniem wejścia w życie ustawy: 1) okresy składkowe, o których mowa w art. 6; 2) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 5; 3) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 1-3 i 6-12, w wymiarze nie większym niż określony w art. 5 ust. 2. (art. 174 ust. 2). Podstawę wymiaru kapitału początkowego ustala się na zasadach określonych w art. 15, art. 16, art. 17 ust. 1 i 3 oraz art. 18, z tym że okres kolejnych 10 lat kalendarzowych ustala się z okresu przed dniem 1 stycznia 1999 r. (art. 174 ust. 3).

Art. 15 ust. 1 i art. 16 ustawy emerytalnej określają sposób obliczenia podstawy wymiaru emerytury i renty, ale poprzez wyraźne odesłanie z art. 174 ust. 3 ustawy emerytalnej, mają zastosowanie przy obliczaniu kapitału początkowego, przy czym kapitał początkowy ustala się z okresu przed 1 stycznia 1999 r. Z przepisów tych wynika zatem, że podstawę wymiaru kapitału początkowego stanowi ustalona przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub na ubezpieczenie społeczne na podstawie przepisów prawa polskiego w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok 1999. Zgodnie z art. 15 ust. 4 ustawy, w celu ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty (i kapitału początkowego): 1) oblicza się sumę kwot podstaw wymiaru składek i kwot, o których mowa w ust. 3, w okresie każdego roku z wybranych przez zainteresowanego lat kalendarzowych; 2) oblicza się stosunek każdej z tych sum kwot do rocznej kwoty przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonej za dany rok kalendarzowy, wyrażając go w procentach, z zaokrągleniem do setnych części procentu; 3) oblicza się średnią arytmetyczną tych procentów, która, z zastrzeżeniem ust. 5, stanowi wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury lub renty (lub kapitału początkowego); oraz 4) mnoży się przez ten wskaźnik kwotę bazową, o której mowa w art. 19. Z kolei w myśl art. 16 ustawy emerytalnej przy ustalaniu kolejnych 10 lat kalendarzowych, o których mowa w art. 15 ust. 1 i 2, przyjmuje się lata kalendarzowe następujące bezpośrednio po sobie, chociażby ubezpieczony w niektórych z tych lat przez okres roku lub w okresie krótszym niż rok nie pozostawał w ubezpieczeniu.

Przepis art. 16 ustawy emerytalnej jednoznacznie nakazuje dzielenie uzyskanej sumy wielkości procentowych przez 10, mimo istnienia tzw. lat zerowych w danym dziesięcioleciu, co wystąpiło u odwołującej. Jeżeli zatem w kolejnych 10 latach kalendarzowych wybranych z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok 1999 są lata, w których osoba zainteresowania nie osiągnęła zarobków, nie można tych lat pominąć przy ustaleniu wysokości wskaźnika podstawy wymiaru kapitału początkowego oraz podstawy wymiaru kapitału początkowego. W

tych ogólnych przepisach ustawodawca nie przewidział bowiem możliwości ustalenia wskaźnika podstawy wymiaru kapitału początkowego jedynie na podstawie lat z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych przed 1999 r., w których osoba zainteresowana osiągnęła dochód. Nie jest możliwe – jak tego domaga się odwołująca – obliczenie podstawy wymiaru kapitału początkowego jedynie z 9 lat przypadających w okresie od 1980 r. do 1988 r. i podzielenie tak ustalonej wartości podstawy wymiaru składek przez liczbę lat i miesięcy, w których odwołująca faktycznie osiągnęła przychód. Oznacza to, że wskaźnik wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego nie może być ustalony ze średniej arytmetycznej wskaźników z 9 lat kalendarzowych z okresu 1980-1988 i z pominięciem grudnia 1988 r., w którym odwołująca nie osiągnęła dochodów.

Z tych względów apelacja jako niezasadna podlega oddaleniu na podstawie art. 385 Kodeksu postępowania cywilnego (pkt I sentencji wyroku).

O kosztach zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu apelacyjnym orzeczono zgodnie z § 10 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, w brzmieniu obowiązującym od 30 stycznia 2018 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.) – pkt II sentencji wyroku.

SSA Bożena Szponar-Jarocka SSA Teresa Suchcicka SSA Sławomir Bagiński